

АВРАМЕНКО О.А.

**ЗНАМЕНАТЕЛЬНОЕ УСЛОВИЕ ЕВРОПЕЙСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ –
КАЧЕСТВЕННАЯ ПОДГОТОВКА ЮВЕЛИРОВ**

В статье анализируются изменения, которые происходят в профессиональной подготовке квалифицированных рабочих ювелирных профессий, связанные с реформами образования под влиянием Болонского процесса.

Ключевые слова: Европейская интеграция, профессиональная подготовка, профессиональная компетентность, компетентностный подход.

O. AVRAMENKO

**DEFINITIVE CONDITION OF EUROPEAN INTEGRATION –
QUALITATIVE PROFESSIONAL TRAINING OF JEWELLERS.**

Changes which happen in professional training of qualified workers of jewelry professions connected with educational reforms under the Bologna process influence are analysed in the article.

Keywords: European integration, professional training, professional competence, competential approach.

УДК 371.212.72(73)Джон Холт

РУБАН Л.М.

м. Київ, Україна

**ПОПУЛЯРНІСТЬ ІДЕЙ АМЕРИКАНСЬКОГО ПЕДАГОГА
ДЖОНА ХОЛТА (1923–1985) У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ
ПЕДАГОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ**

У статті розглянуто поширення ідей американського педагога Джона Холта про успішне навчання в європейському освітньому просторі. Охарактеризовано погляди Джона Холта на причини навчальних невдач учнів у школі.

Ключові слова: Джон Холт, домашня освіта, дитячі невдачі, спостереження, мислення, навчальний процес.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ідеї американського педагога реформатора Джона Холта (1923–1985) не втратили своєї актуальності й сьогодні, свідченням цього є інтерес європейської педагогічної громадськості до його спадщини.

Аналіз досліджень за проблемою. Дослідженням педагогічної спадщини та життєвого шляху Дж. Холта займалися такі автори: П. Фаренга (P. Farenga, США), С. Роджерс (C. Rodgers, США), Р. Міллер (R. Miller, США), К. Муртон (C. Murton, Великобританія), Т. Спіглер (T. Spiegler, Німеччина), Л. Дянова (Росія), Н. Геда (Росія), Н. Крилова (Росія), А. Рогозянський (Росія) та інші. В Україні поза увагою спадщина Дж. Холта; частково представлені його ідеї, які стали обґрунтуванням домашньої освіти в США у дисертаційному дослідженні А. Лещенко “Домашнє навчання в системі професійної освіти США”.

Інтерес європейської педагогічної громадськості до спадщини Дж. Холта викликаний, перш за все тим, що ім'я педагога стало символом домашнього навчання, повна легалізація якого відбулася в кінці 80-х років ХХ століття у США, а на початку ХХІ століття у багатьох країнах світу (Великобританія, Канада, Австралія, Франція, Польща, Чехія, Росія та інші) [9]. Дж. Холт відмічав, що найкраще діти вчаться на власному досвіді. Він закли-

кав батьків жити одним життям зі своїми дітьми, а не створювати їм “штучні” умови для навчання [8].

Виклад основного матеріалу дослідження. У багатьох американських штатах йшла запекла боротьба за легалізацію та інституціалізацію домашнього навчання. Сьогодні ж домашнє навчання є легальним у будь-якому штаті, навіть якщо воно офіційно не називається “домашнє навчання” [5; 207–208].

Аналізуючи європейські країни, то для Іспанії, наприклад, система домашньої освіти є новою. За право навчатися вдома йде боротьба, оскільки в Іспанії систему освіти контролює місцева влада, а вона є надзвичайно бюрократичною. Місцеву владу контролюють урядовці, а тих, у свою чергу, – федеральні органи [9].

У Австрії домашня освіта є легальною. Однак, кожна дитина, яка навчається вдома повинна складати іспит чотири рази на рік, з метою перевірити чи вона навчається на належному рівні. Якщо дитина провалює іспит, то повинна продовжити навчання у державній школі.

У Фінляндії домашня освіта є легальною, але незвичайною. Батьки відповідальні за здобуття дитиною обов'язкової освіти, а успіхи у навчанні контролюються місцевим муніципалітетом.

У Хорватії, Греції, Швеції, Нідерландах домашня освіта не є легальною [10].

Стосовно Росії, то з прийняттям закону про домашнє навчання, кількість дітей, які навчаються вдома стрімко зростає. Так, згідно Закону Російської Федерації “Про освіту”, кожна сім’я має право самостійно обрати як школу (державну, муніципальну чи приватну), так і форму здобуття освіти. Освітні програми можуть здійснюватися в таких формах: денної, денно-заочної (вечірньої), заочної, у формі сімейної (домашньої) освіти, самоосвіти, екстернату. Батьки мають право самостійно вирішувати те, як дитина отримуватиме освіту: кожного дня ходитиме до школи, отримуватиме освіту вдома чи у формі екстернату [1].

У Росії домашнє навчання правильніше було б назвати “екстернатом”, оскільки перевірка пройденого матеріалу і видача атестагу здійснюється школою, а не батьками. Крім того, практика домашнього навчання у Росії не набула значного поширення і серйозного теоретичного обґрунтування. До причин такої невтішної ситуації можна віднести новизну домашнього навчання для Росії, психологічну невідповідність громадян, а також законодавство Росії, яке все ще нечітко визначило положення домашньої освіти [3].

Прихильники домашнього навчання є і в Україні, але права на таке навчання українська дитина не має. З цієї причини в Україні виник рух про легалізацію домашнього навчання. Учасники руху розпочали збір підписів під петицією “Про надання права на домашнє навчання дітей” і розпочали роботу над відповідним законопроектом.

Дж. Холт був одним із перших, хто намагався пояснити широкій громадськості причини незадовільного навчання учнів у школі, окреслити шляхи покращення освітнього розвитку дітей. Всі книги педагога – це спроба проаналізувати гострі проблеми освіти. До них належать: “Причини дитячих невдач” (*How children fail*), “Запорука дитячих успіхів” (*How children learn*), “Школа, яка не розвиває” (*The underachieving school*), “Що я робитиму в понеділок?” (*What do I do Monday?*), “Свобода і все, що проти неї” (*Freedom and beyond*), “Втеча від дитинства” (*Escape from childhood*), “Замість школи” (*Instead of education*), “Ніколи не пізно” (*Never too late*), “Навчи себе” (*Teach your own*), “Неперервне навчання” (*Learning all the time*), “Життя варте того, щоб жити; вибрані листи Джона Холта” (*A life worth living; Selected letters of John Holt*).

Книжки Дж. Холта перекладені на чотирнадцять мов, в тому числі на основні європейські (французьку, німецьку, чеську, румунську та ін.).

Привертають увагу праці Дж. Холта “Причини дитячих невдач” і “Запорука дитячих

успіхів”, що перекладені російською мовою (1996). Позитивним моментом є те, що уривки книги “Причини дитячих невдач” в перекладі російською мовою можна знайти в мережі Інтернет [7]. В перекладі українською мовою, на жаль, цих книг не має.

Педагогічний досвід Дж. Холта, вміння будувати цікавий діалог із читачем сприяли росту надзвичайної популярності його книжок, вони розходилися величезними тиражами і декількома виданнями.

Так, книги Дж. Холта “Як діти зазнають провалу” (1964, останні перевидання 1983, 1992, 2002) і “Як діти навчаються” (1967, останні перевидання 1983, 1992) розійшлися в кількості більш ніж два мільйона примірників і в декількох перевиданнях і є педагогічними бестселерами. Вони вплинули на ціле покоління вчителів і залишаються надзвичайно популярними серед батьків і людей, які шукають різні шляхи самоосвіти.

Зібрані листи Дж. Холта було опубліковано під назвою “Життя варте того, щоб жити; вибрані листи Джона Холта”, в яких він описав особливості пізнавальних процесів дітей. Ця праця стала справжнім надбанням, адже ми прагнемо створити гідні умови для навчання дітей як вдома, так і в школі.

Дж. Холт був переконаним, що причина невдач учнів криється в авторитарному навчанні. Він розумів, що демократична атмосфера (близька до домашньої) набагато краща для розвитку і росту дитини, ніж авторитарне оточення школи. В середині 60-х років Дж. Холт започаткував свій власний журнал “Особистісний ріст без шкільної освіти” (*Growing Without Schooling*). Багато батьків – прихильників Дж. Холта, друкували свій досвід домашнього навчання в цьому журналі, який став основою книги “Навчи себе” Дж. Холта. Ця книга і сьогодні є настільною книгою для прихильників домашнього навчання. Дж. Холт писав про свій журнал: “Читати листи, які надходять на адресу журналу “Особистісний ріст без шкільної освіти” – це одна із найбільших винагород за мою роботу” [5, с. 34].

Після видання книги “Причини дитячих невдач” у 1964 році, Дж. Холт так написав про себе Джорджу Деннісону: “катапультований у громадське життя”. Тихий шкільний учитель став освітнім критиком, точки зору і поради якого шукали батьки і вчителі усієї країни. Протягом цього періоду, Дж. Холт проводив чотири дні із п’яти в дорозі – він їздив із лекціями, відвідував школи, зустрічався зі своїми однодумцями і друзями [6, с. 20].

Мільйони читачів книги “Причини дитячих невдач” знайшли на її сторінках підтвердження свого власного шкільного досвіду, і для них Дж. Холт був одним із перших хто написав про те, що насправді являло собою життя у школі для учнів і вчителів [6, с. 2].

Працюючи у школі й занотовуючи свої спостереження, які стали основою книги “Причини дитячих невдач”, Дж. Холт також проводив час з маленькими дітьми своїх рідних і друзів (своїх власних дітей педагог не мав). У дітях Дж. Холт вбачав енергію, мужність, терпимість до двозначності і до того, що дорослі називають “невдачею”, справжні навички до навчання – все, що фактично повністю було відсутнє у учнів п’ятого класу, з якими Дж. Холт працював. Педагог почав цікавитися тим, що змушувало цих активних і допитливих молодих людей перетворюватися на наляканих, сором’язливих, малих конформістів, яких педагог зустрів у школі [6, с. 2].

У книзі “Причини дитячих невдач” Дж. Холт описав дітей, які не вміють продуктивно мислити. У книзі “Запорука дитячих успіхів” педагог робить спробу описати дітей (а в деяких випадках і дорослих), які вміють ефективно мислити, добре і сміливо навчатися. Деякі із цих дітей навчаються у школі; інші є дошкільного віку. Педагог наголошує, що “саме до того, як діти починають навчатися у школі, у них добре розвинені пізнавальні процеси” [4, с.11]. Дж. Холт був переконаний, що діти мають свій стиль навчання, що відповідає їхньому стану, який вони використовують природно й добре, доки дорослі не завадять їм у цьому. Дж. Холт підкреслює, що дорослі схильні говорити, що вони віддають дітей до школи, щоб їх навчили мислити. Але дуже часто виявляється все навпаки: діти вчать мислити погано, відмовляються від природного і яскравого способу мислення на користь методу, що не працює належним чином, і який самі дорослі дуже рідко використовують [4, с. 11].

Найгірше, наголошує Дж. Холт, те, що дорослі переконають дітей в тому, що вони не здатні мислити, принаймні у стінах школи, чи будь-якій іншій ситуації, де мова йде про слова, символи чи абстрактне мислення. Діти вважають себе “тупими” і нездатними до навчання чи розуміння будь-чого, що є складним, важким чи просто новим [4, с. 11–12].

У результаті лише декілька дітей здатні добре навчатися в той спосіб, в який дорослі змушують їх навчатися. Більшість дітей починає відчувати себе приниженими, наляканими, знеохоченими. Вони використовують своє мислення не для того, щоб навчатися, а для того, щоб не виконувати те, що змушують їх робити дорослі – змушують їх навчатися. Упродовж короткого проміжку часу ці стратегії спрацьовують. Вони дають багатьом дітям можливість справитися із навчанням у школі, навіть якщо вони отримують не дуже добрі знання. Але в довготривалій перспективі ці стратегії самообмежені й приречені на провал; вони руйнують як характер, так і розумові здібності. Як справедливо зазначає Дж. Холт: “Діти, які застосовують ці стратегії, стають їх рабами, гальмують власний розвиток і більше того, стають обмеженими

людьми. Це справжній провал, що має місце у школі; майже жодна дитина не може його уникнути” [4, с. 12].

Дж. Холт констатує: “Якщо дорослі краще зрозуміють способи, умови, в яких діти найкраще навчаються, і зможуть перетворити школу на місце, де діти зможуть використовувати і покращувати стиль мислення і пізнання, які є природними для них, то дорослі можливо зможуть відвернути більшість цих провалів. У цьому випадку школа може стати місцем, в якому *всі* діти ростуть не лише фізично, ростуть не тільки їхні знання, але розвиваються допитливість, сміливість, упевненість, незалежність, винахідливість, терпіння, компетентність і розуміння [4, с. 12].

Аналізуючи педагогічну дійсність свого часу, Дж. Холт зробив обґрунтований науковий прогноз на майбутнє: “Знадобиться багато часу, щоб реалізувати все це. Можливо через п’ятдесят чи сто років ми зрозуміємо, що більшість наших сучасних поглядів на школу, викладання і навчання є або повністю неадекватними, або цілком помилковими. Але ми зробимо великий крок вперед, якщо, зрозумівши дітей краще, ми зможемо відвернути шкоду, яку завдаємо зараз” [4, с. 12].

Все про що говорить педагог у своїй книзі “Запорука дитячих успіхів”, він підсумовує двома словами – “Довіряйте дітям”. Для того, щоб довіряти дітям, дорослі повинні довіряти собі. Але ще в дитячому віці дорослих навчали, що вони не можуть собі довіряти. І ось чому дорослі продовжують ставитися до дітей так, як ставилися до них самих, називаючи це “реальністю”, чи гірко говорячи: “Якщо я мирився з цим, то діти також зможуть” [4, с. 12–13].

Дж. Холт підкреслює, що дорослі повинні зруйнувати це коло страху і недовіри. Для цього знадобляться величезні зусилля – але величезна винагорода чекає на того, хто зробить цю спробу [4, с. 13].

Педагог наголошує, що “школи міцно тримаються за помилкову ідею, що освіта і навчання – це технологічні процеси, які повинні бути обдуманими і спланованими детально, а потім нав’язаними пасивним вчителям та їхнім, навіть більш пасивним, учням” [4, с. 13].

У передмові до книги “Запорука дитячих успіхів” Дж. Холт констатує, що вчителі повинні знати дві речі: по-перше, яскраві, життєво важливі, приємні переживання легше запам’ятовуються, і по-друге, пам’ять працює найкраще, коли її не примушують; пам’ять – це не мул, якого можна змусити йти, б’ючи його [4, с. 14].

Дж. Холт пише про значення спостереження в науковому і духовному розвитку педагога: “Діти цікавлять мене зараз навіть більше, ніж тоді, коли я починав писати цю книгу. Для мене спостерігати за тим, як немовлята і діти досліджують світ, що оточує їх – це одна із найзахоплюючих речей у сві-

ті. Я спостерігав за ними і був із ними багато разів і в багатьох місцях, і я знаходжу в цьому не лише задоволення, але набагато більше поживи для серйозних роздумів в тому, що вони говорять і роблять, ніж в словах і вчинках великої кількості дорослих людей. Не любити маленьких дітей, не знаходити їх цікавими, і не насолоджуватися їхньою компанією – не є злочином. Але це, звичайно, величезна біда і втрата, що рівносильна втраті ніг, слуху чи зору” [4, с. 15].

Дж. Холт відмічає, що якщо ми уважно подивимося на маленьких дітей, то помітимо дуже багато важливих речей. Так, педагог пояснює, чому з питань дитячої психології написано так багато банальних, оманних і цілком провальних уявлень. На його думку, причина цього криється в тому, що психологи не спостерігають за дітьми в їхньому природному середовищі – вдома, у школі, на ігрових майданчиках, вулицях, магазинах, вони не розмовляють з ними, не допомагають, не заспокоюють чи догоджають їм. Тим самим педагог наголошує на необхідності природного спілкування з дітьми, яке повинно випереджувати теоретичне знання. Як і більшість вчителів, вони не можуть розпізнати стурбованість чи тривогу дитини, тому що вони ніколи не стикалися із ситуацією, в якій дитина була стурбована. Психологи є в'язнями своїх теорій [4, с. 271].

Дж. Холт ще раз наголошує: “Ціль написаного мною, – не переконати педагогів і психологів змінити старі принципи на нові, а переконати їх подивитися на дітей – з терпінням, повагою, – й притримати свої теорії і судження про дітей до тих пір, доки вони не сформулюють в своїй голові точну модель реальної дитини” [4, с. 271].

Педагог говорить, що школи переконують дітей в тому, що вони не вміють робити те, що могли робити до школи. Так, Дж. Холт описує наступний випадок: коли діти увійшли до класу, то на партах побачили папір. Вчителька тримала в руках віяло складене із такого ж паперу. Вона запитала дітей: “Ви знаєте, що це таке?”. Діти відповіли: “Так!”. “А ви можете зробити таке віяло?”, – знову запитала вчителька. Діти відповіли: “Так!”.

Кожен із дітей швиденько зробив маленьке віяло. Потім вчителька прочитала інструкцію із книги про те, як потрібно робити віяло. Вона читала повільно, з наголосом. Інструкція була написано доступно для дітей п'ятого класу. Прочитавши, вчителька попросила дітей зробити віяло знову. Ніхто із дітей не зміг цього зробити. Вчителька почала сідати до кожної дитини окремо і намагалася нагадати їй, як вона робила віяло раніше (віяло лежало на парті). Діти не змогли цього зробити [4, с. 277].

Дж. Холт підкреслює, що у педагогічній психології існує дуже багато таких прикладів. Нажаль, ні вчителі, ні шкільна система не сприймають такі докази всерйоз [4, с. 277].

Висновки. Отже, Дж. Холт закликає педагогів зрозуміти те, що діти пізнають себе і світ самостійно; вони навчаються із-за цікавості й допитливості, а не для того, щоб догодити дорослим, і вони повинні самостійно контролювати своє навчання, вирішувати самостійно, що і як вони хочуть вивчати.

Подальшого вивчення потребують погляди Дж. Холта на вплив учителя на динаміку розвитку мислительних процесів у дитини.

Література

1. Вареник Н. Домашнє навчання: не програє Ватерлоо // Дзеркало тижня/Людина. – № 42 (621), 4–10 листопада, 2006 // <http://www.dt.ua/3000/3855/54960/>.
2. Лещенко А. Домашнє навчання в системі професійної освіти США: дис...канд. пед.наук: 13.00.04/Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – Київ, 2006.
3. Рогозянский А. Вперед – к семейному образованию? // <http://rusk.ru/st.php?idar=104577>
4. Holt J. How children learn. – Rev. ed. New York: “A Merloyd Lawrence Book”. – Massachusetts, 1995. – 303 p.
5. Holt J. Farenga P. Teach your own. – N.Y.: Delacorte Press, 1992. – 334 p.
6. Sheffer S. A Life Worth Living (Selected Letters of John Holt), 1990 – 285 p. // <http://gяnpedia.in/tft/Resources/books/holtletters.pdf>.
7. <http://www.childpsy.ru/index.php/view/book/?item=1699&cat=10&full=yes>.
8. <http://olgapisaryk.livejournal.com/46451.html>.
9. <http://www.childlib.ru/dep-sprawka/question-answer-31.htm>.
10. <http://en.wikipedia.org/wiki/Homeschooling>.

РУБАН Л.М.

ПОПУЛЯРНОСТЬ ИДЕИ АМЕРИКАНСКОГО ПЕДАГОГА ДЖОНА ХОЛТА (1923–1985) В ЕВРОПЕЙСКОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ

В статье рассмотрено распространение идей американского педагога Джона Холта об успешной учебе в европейском образовательном пространстве. Описано взгляды Джона Холта на причины учебных неудач учеников в школе.

Ключевые слова: Джон Холт, домашнее образование, детские неудачи, наблюдение, мышление, учебный процесс.

RUBAN L.M.

THE POPULARITY OF JOHN HOLT'S (1923 – 1985) IDEAS IN THE EUROPEAN PEDAGOGICAL DISCOURSE

Spreading John Holt's ideas about successful learning in the European educational environment is considered. Reasons of children's failures in learning from John Holt's point of view are described.

Key words: John Holt, home education, children's failures, monitoring, thinking, teaching process.